

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามวิธีการลูกเสือ

แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือ

การลูกเสือเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งของการศึกษากระบวนการหนึ่งที่ได้รับการยกย่องทั่วโลกว่า สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมเด็กให้มีคุณธรรมสูง รู้จักเสียสละและช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยส่งเสริมและสร้างบุคลิกลักษณะการเป็นผู้นำที่ดีให้เกิดในตัวเด็กและให้เด่นชัดในด้านวิชาการ นอกจากนั้นแล้ว ในกระบวนการลูกเสือยังได้เลือกเฟ้นมาจากธรรมชาติ แล้วนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับวัยของเด็กมากที่สุด โดยไม่ให้เกิดอันตรายต่อเด็กและสังคม พยายามฝึกอบรมเด็ก ให้เข้าระเบียบ ทิละน้อย ทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับการเล่นโดยไม่รู้ตัว และเด็ก ก็จะได้รับความรู้ไปด้วย และเป็นการเสริมสร้างทั้งสติปัญญาและพลกำลังให้แก่เด็กไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนั้นในการฝึกอบรมลูกเสือยังจัดให้เด็กเล่นด้วยกัน เรียนรู้ด้วยกัน เทียวชมภูมิประเทศ และธรรมชาติด้วยกัน ใช้ชีวิตกลางแจ้งร่วมกัน ฯลฯ การจัดเช่นนี้จะเป็นสื่อสำคัญที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การร่วมมือร่วมใจกัน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง รวมทั้งทำให้มีร่างกายแข็งแรง มีพลานามัยดี รู้จักตนเอง เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้น จะเกิดลักษณะนิสัย ที่ดี เป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพและรู้จักรับผิดชอบต่อไป (กวี พันธุ์มีเชาวน์ และคณะ, 2535, หน้า 13)

การลูกเสือเป็นขบวนการอาสาศัมคม ที่ให้การศึกษาแก่เยาวชนโดยถ้วนหน้า ไม่มีการแบ่งแยกและกีดกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา วรรณะ ตลอดจนลัทธิทางศาสนาใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของการเมืองและยึดมั่นปฏิบัติตามอุดมการณ์ของผู้ให้กำเนิดลูกเสือโลก คือ ลอร์ด เบเดน พาวเวลล์ (Lord Baden - Powell) อย่างแน่วแน่และมั่นคง วงการศึกษาทั่วโลกถือว่า การลูกเสือ เป็นขบวนการที่ให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในรูปแบบนอกระบบ (Non - Formal Education Movement) องค์การลูกเสือโลกปัจจุบันมีประเทศจำนวนสมาชิกมากกว่า 160 ประเทศ (สำนักงานลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน, 2552, หน้า 2) กิจการลูกเสือทั่วโลก สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยคามมีเอกภาพ (Unity) ซึ่งเป็นแกนกลางให้ประเทศสมาชิก ทั่วโลกได้พัฒนา กิจการลูกเสือของตนให้มีความก้าวหน้าไปในแนวทางเดียวกัน ดังนั้นการส่งเสริมให้เยาวชนของชาติ เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและประเทศชาติต้องอาศัยสาระสำคัญของการลูกเสือ เป็นหลัก

สาระสำคัญของการลูกเสือ

สาระสำคัญของการลูกเสือประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (กวี พันธุ์มีเชาวน์ และคณะ, 2535, หน้า 15)

หลักการ (Principle) ขบวนการลูกเสือยึดมั่นในหลักการดังต่อไปนี้

1. มีศาสนาเป็นหลักยึดทางจิตใจ จงรักภักดีต่อศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และพึงปฏิบัติศาสนกิจด้วยความจริงใจ
2. จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และประเทศชาติของตน พร้อมด้วยการส่งเสริมสนับสนุน สันติสุขและสันติภาพ ความเข้าใจที่ดีซึ่งกันและกัน ความร่วมมือซึ่งกันและกัน นับแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ
3. เข้าร่วมในการพัฒนาสังคม ยอมรับและให้ความเคารพในเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้อื่น และเพื่อนมนุษย์ทุกคน รวมทั้งการยอมรับและให้ความเคารพในความถูกต้อง และความเป็นธรรม ต่อธรรมชาติและสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก
4. มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. ลูกเสือทุกคนต้องยึดมั่นในคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ ซึ่งบัญญัติไว้ในภาษาของแต่ละประเทศตามความเหมาะสมกับวัฒนธรรมของตน โดยยึดถือใจความสำคัญที่ ลอร์ด เบเดน เพาเวลล์ ผู้ให้กำเนิดลูกเสือโลกได้กำหนดไว้ คำปฏิญาณและกฎของลูกเสือนั้น ต้องได้รับการอนุมัติจากองค์การลูกเสือโลกก่อน จึงจะถือว่าเป็นคำปฏิญาณและกฎที่ถูกต้อง

วัตถุประสงค์ (Purpose)

วัตถุประสงค์ของการลูกเสือคือการช่วยให้เยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคมให้สมบูรณ์อย่างเต็มที่ ตามวัตถุประสงค์ของคณะลูกเสือแห่งชาติ (พระราชบัญญัติลูกเสือ, 2551, หน้า 2) เพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบและช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสามัคคี และมีความเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ เพื่อความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ ตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. ให้มีนิสัยในการสังเกต จดจำ เชื่อฟัง และพึ่งตนเอง
2. ให้ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
3. ให้รู้จักบำเพ็ญตน เพื่อสาธารณประโยชน์
4. ให้รู้จักทำการฝีมือ และฝึกฝนให้ทำกิจการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
5. ให้รู้จักรักษาและส่งเสริมจารีตประเพณีวัฒนธรรมและความมั่นคงของประเทศชาติ

ได้มีผู้ให้ความหมายของอักษรแต่ละตัวที่รวมกันเป็นคำว่า “SCOUT” เพื่อให้ครอบคลุมคุณลักษณะโดยรวมของผู้ที่ผ่านกระบวนการลูกเสือไว้ ดังนี้ (กวี พันธุ์มีเชาวน์ และคณะ, 2535, หน้า 24)

- S ความหมายของคำว่า Sincerity แปลว่า ความจริงใจ
 C ความหมายของคำว่า Courtesy แปลว่า ความสุภาพอ่อนโยน
 O ความหมายของคำว่า Obedience แปลว่า ความเชื่อฟัง
 U ความหมายของคำว่า Unity แปลว่า ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว
 T ความหมายของคำว่า Thrifty แปลว่า ความมัธยัสถ์

ด้วยเหตุนี้ จึงได้นำชีวประวัติของบุคคลสำคัญ ผู้ก่อการปฏิรูปการลูกเสือของโลก

จนประเทศต่าง ๆ ได้เห็นประโยชน์และความสำคัญของกระบวนการลูกเสือและได้นำไปใช้อย่างแพร่หลายเกือบทั่วโลก ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยของเราด้วยนั้น มาศึกษาในครั้งนี้ เพื่อจะได้ตระหนักถึงที่มาของกระบวนการลูกเสือที่เป็นระบบ มีระเบียบ มีวิธีการและกิจกรรมหลากหลาย มีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ทำให้เด็ก ๆ เพลิดเพลินทั้งได้รับความรู้ มีโอกาสฝึกฝนและพัฒนาตนเองไปพร้อม ๆ กันว่า ส่วนแล้วแต่ได้มาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของ ลอร์ด

เบเดน - พาวเวลล์ (Lord Baden - powell) นั่นเอง และพระราชประวัติของ

พระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าของไทย ที่พระองค์เห็นความสำคัญของการลูกเสือที่มีต่อการพัฒนาเด็กไทย และต่อสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้นจากการลูกเสือโลก และการลูกเสือไทย

วิธีการ (Method)

วิธีการของการลูกเสือ (กวี พันธุ์มีชาวนัน และคณะ, 2535, หน้า 20) คือ ระบบการศึกษาด้วยตนเอง ให้เกิดความก้าวหน้าตามลำดับขั้น โดยอาศัย คำปฏิญาณ กฎ และคติพจน์ของลูกเสือ การเรียนรู้ด้วยการกระทำ ระบบหมู่หรือกลุ่มย่อย โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้แนะนำ สั่งสอน ฝึกอบรมให้ความรับผิดชอบทีละน้อย แล้วเพิ่มความรับผิดชอบให้มากขึ้นตามลำดับอายุ ฝึกให้รู้จักปกครองตนเองจนเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว เพื่อให้มีความสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การทดสอบความก้าวหน้าตามลำดับขั้นปรับระดับของการฝึกอบรมลูกเสือให้สูงขึ้นตามระดับอายุ ระบบเครื่องหมายวิชาพิเศษ (Proficiency Badge System) การจัดทำหลักสูตรของการฝึกอบรมเด็กและวิชาที่เรียนให้จัดตามความสนใจผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความก้าวหน้าเป็นรายบุคคลการใช้เพลง การเล่นเกม การเล่านิทาน ฯลฯ ประกอบในการฝึกอบรมพิธีการต่าง ๆ ในการฝึกอบรมลูกเสือ รวมทั้งระเบียบแบบลูกเสือตามแบบฉบับที่คณะลูกเสือแห่งชาติกำหนด เน้นเรื่องการใช้ชีวิตกลางแจ้ง ธรรมชาติศึกษา และการชุมนุมรอบกองไฟ ซึ่งถือเป็นหัวใจของกิจกรรมลูกเสือทุกประเภทประเด็นสำคัญสุดของการฝึกอบรมลูกเสือ คือ เน้นการฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้การบริการต่อชุมชนและฝึกให้เยาวชนรู้จักใช้ชีวิตกลางแจ้งให้สัมพันธ์กับธรรมชาติ โดยใช้กิจกรรมกลางแจ้งเป็นส่วนใหญ่โดยมีแนวทางการพัฒนา

ลูกเสือ 8 ประการกล่าวคือ 1) พัฒนากาย 2) พัฒนาทางสติปัญญา 3) พัฒนาทางจิตใจ และศีลธรรม 4) พัฒนาทางสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5) พัฒนาทางสัมพันธ์ทางสังคม 6) พัฒนาทางสัมพันธ์ต่อชุมชน 7) พัฒนาทางด้านความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และ 8) พัฒนาในเรื่องการสร้างค่านิยมและเจตคติ

วิธีสอนลูกเสือ

เนื้อหาสาระตามโครงสร้างหลักสูตรของกิจกรรมลูกเสือมีความหลากหลาย ทั้งนี้สำนักงานลูกเสือโลกได้กำหนดวิธีการสอนลูกเสือไว้ 10 วิธี ดังต่อไปนี้ (สำนักงานงานลูกเสือแห่งชาติ, 2552, หน้า 90 - 150)

การสอนแบบบรรยาย (Lecture) การสอนแบบบรรยาย ยังเป็นวิธีการสอนที่ดี และใช้กันแพร่หลาย และทุก ๆ วิชาจะต้องใช้การบรรยายเป็นพื้นฐานของการสอนที่จะนำไปสู่การสอนวิธีอื่น ๆ แต่การบรรยายนำในการสอนลูกเสือนั้น ไม่ควรใช้เวลาเกิน 5 - 10 นาที ยกเว้นบางรายวิชาที่ไม่สามารถใช้วิธีการสอนอื่น

การสอนแบบสาธิต (Demonstration) การสาธิต คือ การฝึกให้ลูกเสือได้รับประสบการณ์ตรง ช่วยเสริมสร้างทักษะในวิชาลูกเสือโดยการแสดงให้ดูก่อนการปฏิบัติจริง การสอนวิธีนี้เหมาะกับการสอนวิชาเงื่อนไข การปฐมพยาบาล ระเบียบแถว แผนที่ทหารและเข็มทิศ เป็นต้น

การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Group) เป็นวิธีการสอนที่กำหนดให้ลูกเสือได้ประชุมปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นพิธีการหัวข้อที่มอบให้ไปพิจารณาเป็นหัวข้อง่าย ๆ แต่การประชุมกลุ่มย่อย นอกจากจะได้ให้ลูกเสือแสดงความคิดเห็นมาก ๆ แล้ว ยังเป็นทางช่วยแก้ปัญหาลูกเสือที่ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ได้อีกทางหนึ่งด้วย

การระดมสมอง (Brain Storming) การสอนวิธีนี้ เป็นการฝึกให้ลูกเสือได้มีโอกาสเสนอแนวคิดเห็นอย่างเสรี โดยปราศจากข้อจำกัดหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ ไม่คำนึงถึงข้อผิด - ข้อถูก ดี - ไม่ดี สิ่งที่ได้จากการสอนคือได้ข้อมูลมาก ๆ จากนั้นให้นำข้อมูลเหล่านั้นไปสรุปหล่อหลอมเป็นแนวคิดที่สมาชิกกลุ่มใหญ่ยอมรับ (กรณีที่เป็นเรื่องเดียวกัน)

การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การอภิปรายกลุ่ม เป็นกลวิธีที่สร้างบรรยากาศทางความคิดที่ตักเตือนกัน โดยการอภิปรายโต้ตอบเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อหาข้อยุติ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การนำของผู้นำกลุ่ม

การสอนแบบฐาน (Base Method) การสอนวิธีนี้เป็นการสอนที่ใช้กันมานานแล้ว แม้ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นที่นิยมและใช้กันมากโดยเฉพาะหน่วยทหาร ตำรวจ การฝึกลูกเสือ การสอนแบบฐานจะช่วยให้ลูกเสือฝึกประสบการณ์ตรง เกิดทักษะ และให้ความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ได้เป็นสำคัญมากกว่าการเปลี่ยนทัศนคติ วิชาที่เหมาะสมจะนำมาสอนในวิธีนี้ มักจะเป็นหน่วยวิชาที่เป็นภาคปฏิบัติ

การศึกษารายกรณี (Case Study) การศึกษาเป็นรายกรณีเป็นวิธีสอนอีกวิธีหนึ่งที่ดี และเหมาะสำหรับการให้การศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อีกทั้งเป็นวิธีช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา ทักษะและทัศนคติอีกด้วย

การแบ่งกลุ่มปฏิบัติงานตามโครงการ (Project Work Group)

การแบ่งกลุ่มปฏิบัติงานตามโครงการ เป็นวิธีการสอนที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายในรายวิชา ที่ต้องการให้ลูกเสือออกไปฝึกการทำงานในความรับผิดชอบให้แล้วเสร็จในเวลาที่กำหนด

การแบ่งกลุ่มปฏิบัติงานตามโครงการเป็นไปเพื่อเพิ่มทักษะในวิชาลูกเสือ

การสวมบทบาท (Role Play) การสวมบทบาท เป็นวิธีการสอนอีกแบบหนึ่งที่นิยมใช้ เพราะเป็นวิธีการฝึกให้ลูกเสือได้รู้จักการวิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์ การประเมินผลในบทบาท ของผู้แสดง จนสามารถสรุปออกมาเป็นเรื่องราวได้

การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) การสอนแบบนี้ เป็นวิธีการฝึกพูดในที่ชุมชน หรือกลุ่มคนให้กับลูกเสือ เพื่อการเสนอความรู้ แนวความคิด การวิเคราะห์ปัญหา

จากวิธีการสอนลูกเสือทั้ง 10 วิธีดังกล่าวมา ได้สรุปคุณค่าที่เกิดขึ้นต่อลูกเสือ ในด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Performance or Skill) และเจตคติ (Attitude) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์คุณค่าวิธีการสอนลูกเสือ 10 วิธี

วิธีการสอน	ความรู้	ทักษะ	เจตคติ
1. การสอนแบบบรรยาย (Lecture)	*		
2. การสอนแบบการประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Group)	*		
3. การสอนแบบระดมสมอง (Brain Storming)	*		
4. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)	*		
5. การสอนแบบการสืด (Demonstration)		*	
6. การสอนแบบฐาน (Base method)		*	
7. การศึกษารายกรณี (Case Study)	*	*	*
8. การแบ่งกลุ่มปฏิบัติงานตามโครงการ (Project Work Group)	*		
9. การสวมบทบาท (Role Play)	*	*	*
10. การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion)	*		*

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักศึกษาในประเทศและต่างประเทศ

ในประเทศและต่างประเทศ

นโยบายด้านการศึกษารัฐบาลปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) โดยสรุปคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาในส่วนของนโยบายที่จะดำเนินการภายในช่วงระยะ 4 ปีของรัฐบาลชุดนี้ มีสาระสำคัญกล่าวคือ เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการปฏิรูประบบความรู้ของสังคมไทย อันประกอบด้วย การยกระดับองค์ความรู้ให้ได้มาตรฐานสากล จัดให้มีโครงการตำราแห่งชาติที่บรรจุความรู้ที่ก้าวหน้าและได้มาตรฐาน ทั้งความรู้ที่เป็นสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการอ่าน พร้อมทั้งส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศและภาษาท้องถิ่น จัดให้มีระบบการจัดการความรู้ ปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาทุกระดับให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกและทัดเทียม กับมาตรฐานสากลบนความเป็นท้องถิ่นและความเป็นไทย เพิ่มผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาทุกระดับชั้น โดยวัดผลจากการผ่านการทดสอบมาตรฐานในระดับชาติและนานาชาติ จัดความไม่รู้หนังสือให้สิ้นไปจากสังคมไทย จัดให้มีครูดีเพียงพอในทุกห้องเรียน ให้มีโรงเรียนและสถาบันอาชีวศึกษาคุณภาพสูงในทุกพื้นที่ พัฒนามหาวิทยาลัยเข้าสู่ระดับโลก พัฒนาระบบการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มุ่งการสร้างจริยธรรมในระดับปัจเจก รวมทั้งสร้างความตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความเสมอภาค และดำเนินการให้การศึกษาเป็นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตยที่แท้จริง ปรับปรุงโครงสร้างระบบบริหารการศึกษา โดยการกระจายอำนาจผู้พื้นที่ให้เสร็จ สมบูรณ์โดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีความพร้อม

นโยบายเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5

นโยบายเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2545 กำหนดขึ้นในช่วงแผนชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 ซึ่งนโยบายเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นแนวทางหลักให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนนำไปใช้ดำเนินการเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องและบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งมีสาระไม่แตกต่างจาก ฉบับที่ 4 คือ ยังคงเน้นการปลูกฝังเยาวชนให้ตระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ตำนึกในหน้าที่ มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ต่อสังคม การได้รับการส่งเสริมสุขภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม ให้รู้จักช่วยเหลือ ป้องกันตนเอง ให้รอดพ้นจากอบายมุข การได้รับการพัฒนา พื้นฟู ปกป้อง พิทักษ์สิทธิ์ และการส่งเสริมมิตรภาพระหว่างเยาวชนในประเทศกับต่างประเทศตามนโยบายของรัฐ (นโยบายเยาวชนแห่งชาติ และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว พ.ศ. 2545 - 2554)

นโยบายเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ใช้เป็นกรอบแนวทางในการกำหนดนโยบาย และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนระยะยาว พ.ศ. 2545 - 2554 แผนแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ยากลำบาก และแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 ซึ่งใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาเยาวชนของ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อย โอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ จนถึงปัจจุบัน

เป้าหมายคุณลักษณะคนดี 9 ประการ (แนวทางการปฏิบัติงาน โครงการสร้างกระแสการพัฒนาและสังคมในระดับจุลภาค, 2554)

ปรัชญาในการส่งเสริมให้คนเป็นคนดี เริ่มต้นจากการกำหนดกรอบแนวคิดด้านสังคม เพื่อสร้างคนดีที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสังคมไทยในอนาคต ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 และเป้าหมายตามแนวนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล โดยนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องการส่งเสริมคนดีให้ปกครองบ้านเมือง มาเป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดแรงบันดาลใจและเกิดพลังมุ่งมั่นร่วมกัน โดยมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เด็กและเยาวชน เนื่องจากสามารถปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีได้ง่าย และเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถสื่อไปยังผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและครูอาจารย์ ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป ให้ช่วยส่งเสริมและสนับสนุน รวมทั้งปรับพฤติกรรมให้เป็นแบบอย่างที่ดีได้ ในการพัฒนาที่เน้นความร่วมมือของทุกฝ่ายในสังคม โดยหน่วยงานภาครัฐจะเป็นแกนกลาง ในการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีการกำหนดเครื่องชี้วัดที่เป็นรูปธรรม โดยพัฒนากลไกที่ชี้วัดความเป็นคนดีของสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เรียกว่า “ภูมิจริยธรรม” ซึ่งเป็นมาตรฐานวัดความดีงามที่สังคมยอมรับ ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายของคุณลักษณะคนดี 9 ประการ กล่าวคือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดี รักการเรียนรู้ มีความรัก ผูกพันอย่างใกล้ชิดสมัครสมอง เอื้ออาทรห่วงใย กับบุคคลในครอบครัว รักความเป็นไทยและวัฒนธรรมไทย มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและสุขภาพจิตดี มีวิถีแบบประชาธิปไตย ไม่มั่วสุมอบายมุข ซึ่งมีการกำหนดตัวบ่งชี้ไว้อย่างชัดเจน เช่น การปฏิบัติตามหลักศาสนาของตน ปฏิบัติตามกฎหมาย ตรงต่อเวลา มีจิตสาธารณะ ใฝ่รู้ นำความรู้มาพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี เป็นต้น

แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550 - 2559)

เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนางานศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมั่นคงทางวัฒนธรรม คนไทยมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Unity in Diversity) มีความรู้ คู่คุณธรรม สามารถดำรงภูมิปัญญาของสังคมไทย ตลอดจนสามารถปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม และเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบันและอนาคต ซึ่งแสดงถึงการมีภูมิคุ้มกัน และสามารถดำรงตน

ได้อย่างมีเหตุ มีผล พอประมาณตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืนสืบไป ซึ่งในแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ระบุเรื่อง คุณธรรมไว้ใน พันธกิจที่ 3 ยุทธศาสตร์ที่ 4 กลยุทธ์ที่ 3 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

พันธกิจที่ 3 สร้างสรรค์สังคมสันติสุขด้วยมิติทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม
ในทุกระดับ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างสังคมคุณธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ โดยมีเป้าหมายต่าง ๆ กล่าวโดยสรุปคือ คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ สามารถปรับสมดุล ในการดำรงชีวิตโดยไม่ตกอยู่ในกระแสการบริโภคนิยมเกินไป ทั้งยังเชื่อมร้อยความแตกต่าง และหลากหลายของคนในสังคมให้มีจิตสำนึกของความเป็น คนไทยบนพื้นฐานความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม ทั้งยังสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและสังคมสมานฉันท์ด้วยกระบวนการ ทางวัฒนธรรมซึ่งวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ หมายถึงคุณลักษณะคนไทยที่มีความเอื้ออาทร กตัญญู มีเมตตาขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ รักสิ่งแวดล้อม โดยมีความรัก ความสามัคคี ความภูมิใจในชาติกำเนิด (รักชาติ รักแผ่นดินเกิด)

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างฐานสถาบันการศึกษา โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ให้สถาบันการศึกษา ทุกระดับเป็นแหล่งบ่มเพาะคุณงามความดีแก่เยาวชนเพื่อนำมาเป็นกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ อุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework for Higher Education: TQF: HED) หมายถึง กรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ การแบ่งสาขาวิชา ความเชื่อมโยงต่อเนื่องจากคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น มาตรฐานผล การเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิลักษณะของหลักสูตร ในแต่ละระดับคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้ การเปิดโอกาสให้เทียบโอน ผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งระบบและกลไก ที่ให้ความมั่นใจในประสิทธิผลการดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของสถาบันอุดม ศึกษาว่าสามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้

หลักการสำคัญของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

1. ยึดหลักความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554) ตลอดจนมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานการอุดมศึกษา โดยมุ่งให้ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการนำแนว นโยบายในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การจัดการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะ

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตร การปรับเปลี่ยน กลวิธีการสอนของอาจารย์ การเรียนรู้ของนักศึกษา ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้มั่นใจว่า บัณฑิตจะบรรลุมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวังได้จริง

2. มุ่งเน้นที่มาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิต (Learning Outcomes) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำเชิงคุณภาพ เพื่อประกันคุณภาพบัณฑิตและสื่อสารให้หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจ และมั่นใจถึงกระบวนการผลิตบัณฑิต โดยเริ่มที่ผลผลิตและผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา คือ กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตที่คาดหวังไว้ก่อน หลังจากนั้นจึงพิจารณาถึง องค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่จะส่งเสริมให้บัณฑิตบรรลุถึง มาตรฐานผลการเรียนรู้นั้นอย่างสอดคล้องและส่งเสริมกันอย่างเป็นระบบ

3. มุ่งที่จะประมวลกฎเกณฑ์และประกาศต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไว้แล้วเข้าด้วยกัน และเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน ซึ่งจะสามารถอธิบายให้ผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับ ความหมายและความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาของคุณวุฒิหรือปริญญาในระดับต่าง ๆ

4. มุ่งให้คุณวุฒิหรือปริญญาของสถาบันอุดมศึกษาใด ๆ ของประเทศไทยเป็นที่ยอมรับ และเทียบเคียงกันได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ เนื่องจากกรอบมาตรฐาน คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาจะช่วยกำหนดความมีมาตรฐานในการจัดการศึกษาในทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดหลักสูตร ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างหลากหลาย โดยมั่นใจถึงผลผลิตสุดท้ายของการจัดการศึกษา คือ คุณภาพของบัณฑิตซึ่งจะมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามที่มุ่งหวัง สามารถประกอบอาชีพได้ อย่างมีความสุขและภาคภูมิใจเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และเป็นคนดีของสังคม ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศไทย

โครงสร้างและองค์ประกอบของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

ระดับของคุณวุฒิ (Levels of Qualifications) แสดงถึงการเพิ่มขึ้นของระดับสติปัญญา ที่ต้องการ และความซับซ้อนของการเรียนรู้ที่คาดหวัง นอกจากนี้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติยังกำหนดคุณลักษณะของนักศึกษาระดับแรกเข้าหลังจากสำเร็จการศึกษา ขึ้นพื้นฐานด้วย เพราะเป็นพื้นฐานความรู้ ความสามารถที่สำคัญในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา คุณวุฒิระดับอุดมศึกษาเริ่มต้นที่ระดับที่ 1 อนุปริญญา (3 ปี) และสิ้นสุดที่ระดับที่ 6 ปริญญาเอก (กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2552, หน้า 4 - 10) ดังนี้

ระดับที่ 1 อนุปริญญา (3 ปี)

ระดับที่ 2 ปริญญาตรี

ระดับที่ 3 ประกาศนียบัตรบัณฑิต

ระดับที่ 4 ปริญญาโท

ระดับที่ 5 ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง

ระดับที่ 6 ปริญญาเอก

บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์การเข้าศึกษาต่อของแต่ละสถาบันอุดมศึกษาซึ่งอาจขึ้นอยู่กับคะแนนเฉลี่ยสะสมหรือเงื่อนไขอื่นเพื่อให้มั่นใจว่าผู้สมัครเข้าศึกษาต่อจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับที่สูงขึ้นและซับซ้อนยิ่งขึ้นกรอบมาตรฐานคุณวุฒิฯ แบ่งสาขาวิชาเป็น 2 สาย ได้แก่ สาขาวิชาการ เน้นศาสตร์บริสุทธิ์ทางด้านศิลปศาสตร์หรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมุ่งศึกษาสาระและวิธีการของศาสตร์สาขานั้น ๆ เป็นหลัก ไม่ได้สัมพันธ์โดยตรงกับการประกอบอาชีพ และสาขาวิชาชีพซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาในลักษณะของศาสตร์เชิงประยุกต์ เพื่อให้นักศึกษามีความรู้และทักษะระดับสูง ซึ่งจำเป็นต่อการประกอบอาชีพ และนำไปสู่การปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพการเรียนรู้ในสาขาวิชาการควรจะพัฒนาความสามารถที่สำคัญทั้งในการทำงานและการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน ส่วนหลักสูตรสาขาวิชาชีพควรเกี่ยวข้องกับความเข้าใจ การวิจัย และความรู้ทางทฤษฎีในสาขาวิชาและสาขา/ สาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง และพัฒนาความสามารถในการคิดและการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ อย่างไรก็ตามหลักสูตรทั้งสองสายดังกล่าวมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน ซึ่งควรสะท้อนให้เห็นในรายละเอียดของเนื้อหาสาระสำคัญและในชื่อปริญญา ผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาหนึ่งสามารถเปลี่ยนไปศึกษาต่อระดับสูงขึ้นในอีกสาขาวิชาหนึ่งได้ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาอาจจะกำหนดเงื่อนไขบางประการของการเข้าศึกษาได้ เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้และทักษะที่จำเป็นเพียงพอสำหรับการศึกษาต่อในระดับนั้น ๆ และบรรลุผลการเรียนรู้ตามที่หลักสูตรนั้น ๆ คาดหวัง

การเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ของประเทศไทย

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า (กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ, 2552, หน้า 6 - 9) การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นักศึกษาพัฒนาขึ้นในตนเองจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการเรียน การอบรม มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมี อย่างน้อย 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral) หมายถึง การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ความสามารถ

ในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตนตามศีลธรรม
ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม

2. ด้านความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ การนึกคิด
และการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการ ทฤษฎี ตลอดจน
กระบวนการต่าง ๆ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

3. ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์
สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่าง ๆ
ในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน

4. ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills
and Responsibility) หมายถึง ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ
ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบ ในการเรียนรู้
ของตนเอง

5. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
(Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skills) หมายถึง ความสามารถ
ในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และสถิติความสามารถ
ในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนอกจากผลการเรียนรู้
ทั้ง 5 ด้าน นี้ บางสาขาวิชาต้องการทักษะทางกายภาพสูง เช่นการเดินร่า คณิตรี การวาดภาพ
การแกะสลัก พลศึกษา การแพทย์ และวิทยาศาสตร์การแพทย์ จึงต้องเพิ่มการเรียนรู้
ทางด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

มาตรฐานผลการเรียนรู้ คือ ข้อกำหนดเฉพาะซึ่งเป็นผลที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาขึ้นจาก
การเรียนรู้ทั้ง 5 ด้าน ที่ได้รับการพัฒนาระหว่างการศึกษา จากการเรียนและการเข้าร่วมในกิจกรรม
ต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดให้ทั้งในและนอกหลักสูตรและแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจ
และความสามารถจากการเรียนรู้เหล่านั้นได้อย่างเป็นที่เชื่อถือเมื่อเรียนจบในรายวิชา หรือ
หลักสูตรนั้นแล้ว มาตรฐานผลการเรียนรู้ซึ่งมีอย่างน้อย 5 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น เป็นมาตรฐาน
ผลการเรียนรู้ของบัณฑิตทุกคนในทุกระดับคุณวุฒิ โดยแต่ละด้านจะมีระดับความซับซ้อนเพิ่มขึ้น
เมื่อระดับคุณวุฒิสูงขึ้น ทักษะและความรู้จะเป็นการสะสมจากระดับคุณวุฒิที่ต่ำกว่าสู่ระดับที่สูงขึ้น
ดังนั้น มาตรฐานผลการเรียนรู้ของระดับคุณวุฒิใดคุณวุฒิหนึ่งจะรวมมาตรฐานผลการเรียนรู้
ในสาขา/ สาขาวิชาเดียวกันของระดับคุณวุฒิที่ต่ำกว่าด้วย ด้านคุณธรรม จริยธรรม ใช้กับนักศึกษา
ทุกคน แม้ว่าบางสาขา/ สาขาวิชานักศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาเป็นการเฉพาะ เช่น จรรยาบรรณ
ของแพทย์นักบัญชี และนักกฎหมาย เป็นต้น

มาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในระดับแรกเข้า (สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย) กรอบมาตรฐานคุณวุฒิฯ มีแนวคิดพื้นฐานว่านักเรียนที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาจะต้องสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าที่มีพื้นฐานความรู้และทักษะเพียงพอที่จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฐานในที่นี้รวมถึงความรู้ความสามารถในสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสามารถในการคิดอย่างสร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะทางปัญญาเหล่านั้นเข้ากับสาขา/ สาขาวิชาที่จะเรียนในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ ซึ่งนักเรียนบางคนอาจมีพื้นฐานความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับสาขาวิชาที่เข้าเรียนไม่เพียงพอ ต้องเสริมความรู้พื้นฐานเพื่อให้มั่นใจว่า นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นทางภาษา ทักษะทางการเรียน และพื้นฐานทางวิชาการเพียงพอที่จะศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาได้สำเร็จ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายควรจะต้องมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

1. มีความเข้าใจและซาบซึ้งในค่านิยมของไทยและระบบของคุณธรรม จริยธรรม
2. สามารถปฏิบัติตนได้อย่างกลมกลืนกับความเชื่อและค่านิยมส่วนตัว

ด้วยความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย

3. มีความสามารถในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาซึ่งเป็นความขัดแย้งทางค่านิยมสามารถสรุปผลการโต้แย้งและยอมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจที่ได้ทำลงไป

มาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านของคุณวุฒิระดับที่ 1 อนุปริญญา (3 ปี) อย่างน้อยควรจะต้องมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนหรือของกลุ่ม
2. ตระหนักและประพฤติปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกับระเบียบข้อบังคับ

และจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยขอคำปรึกษาเมื่อจำเป็น

3. สามารถระบุและประเมินผลกระทบจากการกระทำของคนที่มิต่อผู้อื่นในสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งทางค่านิยมหรือความสำคัญก่อนหลังก็สามารถอธิบายลักษณะของความขัดแย้งนั้นได้อย่างชัดเจน และ

4. สามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

มาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านของคุณวุฒิระดับที่ 2 ปริญญาตรี อย่างน้อยควรจะต้องมีมาตรฐานผลการเรียนรู้ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ดังนี้

1. สามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และวิชาชีพ โดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยมความรู้ดีของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ

2. แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความเป็นแบบอย่างที่ดี การเข้าใจผู้อื่น การมองโลกในแง่ดี

คุณสมบัติเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์

เด็กและเยาวชนทุกคนจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่และดูแลอย่างเหมาะสมและรอบด้าน ในแต่ละช่วงวัยจากพ่อแม่ ผู้ดูแล ชุมชน และสังคมด้วยความรู้ที่หลายหลายแบบสหวิชาชีพ รวมทั้งต้องใช้ทักษะ และเจตคติที่เห็นคุณค่าของเด็กและเยาวชน โดยไม่เลือกปฏิบัติ แต่คำนึงถึงความเท่าเทียม เป็นธรรม และการมีส่วนร่วม แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พุทธศักราช 2555 - 2559 ได้กล่าวถึง คุณสมบัติเด็กและเยาวชนที่พึงประสงค์ไว้ด้วยกัน 6 ด้าน กล่าวคือ

1. มีความผูกพันในครอบครัว ภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีทักษะในอาชีพ และการดำรงชีวิตที่รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. มีสุขภาพและพลานามัยแข็งแรงและรู้จักการป้องกันตนเองจากโรคและสิ่งเสพติด
3. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ จริยธรรม คุณธรรม และมีพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อ

ตามวัย

4. มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีศักดิ์ศรีและความภูมิใจในการทำงานสุจริต
5. รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลรอบด้าน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
6. รู้จักช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสและมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนและประเทศชาติ

เป้าหมายยุทธศาสตร์และตัวบ่งชี้ การปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561) ได้ระบุเรื่องคุณธรรมไว้คือ ด้านวิสัยทัศน์ คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายยุทธศาสตร์ที่ 3 คนไทยใฝ่ดี: มีคุณธรรมพื้นฐาน มีจิตสำนึกและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และได้กำหนดตัวบ่งชี้ และค่าเป้าหมายไว้โดย ผู้เรียนทุกระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเป็นพลเมือง จำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนลดลงร้อยละ 10 ต่อปี จำนวนเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ที่ตั้งครรภ์ลดลงร้อยละ 10 ต่อปี จำนวนเด็กเข้ารับการบำบัดยาเสพติดลดลงร้อยละ 10 ต่อปี สัดส่วนคนไทยที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมอย่างสม่ำเสมอเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี

คุณลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักศึกษา

สำนักงานสภามหาวิทยาลัยราชภัฏ (2540, หน้า 60 - 61) ได้ให้แนวคิด และแนวปฏิบัติ ที่กำหนดไว้ในแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539 - 2550 เพื่อพัฒนา คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับที่กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบนั้น ได้มุ่งหวังให้

ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะ กล่าวคือ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบต่อตนเอง มีความขยัน ใฝ่เรียน เชื้อมั่นในตนเอง มีความเป็นประชาธิปไตย มีความสามารถทางวิชาชีพ และความสามารถทางวิชาการ สามารถคิดเชิงเหตุผลได้ ใช้เทคโนโลยีและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีความใฝ่รู้และแสวงหาความรู้สม่ำเสมอ สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและมีความรักในเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงคุณลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (Thai Qualification Framework for Higher Education (TQF: HEd) ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาไว้ ดังนี้

1. ความมีวินัย จากการศึกษาตามแนวคิดของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524, หน้า 2 - 3) ได้ให้ความหมายและความสำคัญของวินัยว่า หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะให้รางวัลตนเอง เมื่อตนทำดี และลงโทษตนเองเมื่อตนทำชั่ว ซึ่งหมายถึงความสามารถในการควบคุมตน หรือความสามารถที่จะยับยั้งชั่งใจเป็นของตัวเอง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2530, หน้า 186) ให้ความหมายและความสำคัญของความมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามเพื่อความสุภาพในชีวิตของตนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

จรรยาพร ธรณินทร์ (2525, หน้า 34 - 35) ให้ความหมายของความมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง การรู้จักปฏิบัติตามที่มีรูป มีแบบ มีขั้น มีตอน พังความคิดเห็นของผู้อื่น การอยู่ในชั้นเรียน การทำความเคารพ วินัยในการเล่นกีฬา

รุจิรัฐ ภู่อาระ (2541, หน้า 11) ให้ความหมายของความมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับของคนในกลุ่ม

กัลยา ศรีปาน (2542, หน้า 32) ให้ความหมายและความสำคัญของความมีระเบียบวินัยไว้ว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบของบุคคลซึ่งกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

สรุปได้ว่า ระเบียบวินัย หมายถึง แบบแผนการควบคุมบังคับของบุคคลให้เป็นไปตามความประสงค์ของสถานศึกษา หรือสังคมเพื่อให้บุคคลมีคุณสมบัติที่ดีงาม แสดงออกมาได้ ทั้งอารมณ์ ความรู้สึก เจตคติ และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากสามัญสำนึกภายในจิตใจที่ได้รับการอบรมปลูกฝัง ซึมซับของมนุษย์ในสังคมด้วยความสมัครใจ และมีความมุ่งมั่นที่จะกระทำ

ซึ่งความมีวินัยนั้นจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกโดยการปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบ และเคารพกติกาของสังคม มีความตรงต่อเวลา มีความมุ่งมั่นตั้งใจต่อตนเองและสังคม

แนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะคุณธรรมและจริยธรรมด้านความมีระเบียบวินัย ซึ่งต้องพัฒนาให้นักศึกษาปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กร และประเทศ โดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ และตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ขอบบังคับ และข้อปฏิบัติรวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

1. ความรับผิดชอบ จากการศึกษาดูตามแนวคิดของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจวบจินี (2524, หน้า 24) ให้ความหมายและความสำคัญของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกรับผิดชอบในลักษณะของความเป็นพลเมืองดีที่สำคัญอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคมความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ ความรู้สึกรับผิดชอบเป็นลักษณะนิสัย และทัศนคติของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้ปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และการมีความซื่อสัตย์สุจริต

ฟลิปโป (Fippo, 1966 อ้างถึงใน ถนอมทรัพย์ มะลิซ้อน, 2544, หน้า 31) ให้ความหมายและความสำคัญของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง ความผูกพันในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จ ลุล่วงไปได้และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการคือ พันธะผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545, หน้า 6) ให้ความหมายและความสำคัญของความรับผิดชอบไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่น ต่อการทำงานทั้งในส่วนตัว และส่วนรวม

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความผูกพันด้วยความพากเพียร และความละเอียดรอบคอบยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทั้งความพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการเรียน และการทำงาน ซึ่งบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีความตั้งใจในการปฏิบัติงานมีความเพียรพยายามอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคมีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีขึ้น มีการวางแผนในการทำงาน มีความละเอียดรอบคอบรู้จักตั้งจุดมุ่งหมายในการทำงานและสามารถปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ซึ่งความรับผิดชอบนั้นจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาตามแนวคิดของ สมศรี ทองนุช (2542, หน้า 465 - 468) กล่าวคือ มีความตรงต่อเวลาและซื่อตรงต่อหน้าที่ ตำนักรู้สึกรับผิดชอบ ต่อภาวะ และฐานะของตน รู้จักวางแผน และดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ

ในวิชาความรู้และความสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานทุกประการ ขอมรับผลสำเร็จ และความล้มเหลวแห่งการกระทำในการปฏิบัติงานทุกอย่าง มีความพยายามปรับปรุงแก้ไข ในการปฏิบัติหน้าที่การงานที่บกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้งมีความพยายามในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ให้สำเร็จ รวดเร็ว เรียบร้อย ด้วยความเต็มใจและจริงใจสม่ำเสมอ ทั้งนี้ต้องเคารพในสิทธิ เสรีภาพและความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นปรกติวิสัยอีกด้วย

1. ความซื่อสัตย์สุจริต จากการศึกษาตามแนวคิดของ โชติ เพชรชื่น (2524, หน้า 26) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง คุณลักษณะด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือระดับจิตใจ ของบุคคลคนหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นต่อวัตถุสิ่งของเมื่อบุคคลนั้นพบปะหรือสัมผัสระดับจิตใจ มีความมั่นคงมิได้ผันแปรไปตามความต้องการของตนเอง หรือของผู้อื่นและบุคคลนั้น จะไม่ยึดเอาวัตถุสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเองมาเป็นของตน ทำตามสัญญาและระเบียบ ถือกฎเกณฑ์ ของกลุ่ม จะพูดตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

ประเสริฐศรี เอื้อนครินทร์ (2524, หน้า 22) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า ความซื่อสัตย์หมายถึง ความซื่อตรง ไม่คดโกง ทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและหน้าที่ การงาน สงบ ลักษณะ และคณะ (2524, หน้า 34) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ คือ การมีค่านิยมประพฤติปฏิบัติตรงต่อความเป็นจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อความรับผิดชอบ ตรงต่อคำมั่นสัญญา ตรงต่อระบบกฎเกณฑ์ที่ดีของสังคม เป็นต้น

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542, หน้า 382) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ว่า หมายถึง การประพฤติตรง และจริงใจ ไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง และไม่หลอกลวง

ธีรนุช สุนทร (2549, หน้า 14) ให้ความหมายไว้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติ อย่างเหมาะสม และตรง เป็นความจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติ ประพฤติชอบไม่คิดคดหลอกลวง ตรงไปตรงมาถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และกฎหมายของบ้านเมือง

ซึ่งความซื่อสัตย์นั้นจะมีพฤติกรรมที่แสดงออกโดยการปฏิบัติตนเป็นคนพูดจริง ทำจริง ไม่ลัทธิโมฆะ มีความตรงต่อเวลา และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเอง เช่น ไม่สับปลับกลับกลอก ไม่คัดลอกตามพวกที่ลากหรือลงไปทางเสื่อมเสีย มีความมั่นคงต่อการทำดีของตนเอง ไม่คดโกง มีความตั้งใจจริง ประพฤติตรงตามที่พูดและคิด อีกทั้งมีพฤติกรรมที่แสดงออกต่อความซื่อสัตย์ ต่อหน้าที่การงาน เช่น ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ ทำประโยชน์ส่วนตัว และมีความซื่อสัตย์ต่อบุคคล เช่น ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดผู้อื่น ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่ประจบสอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตัว ยินดีในความสำเร็จ

ของผู้อื่น ไม่กีดกันหรือกีดกันแก่ง รวมทั้งร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนหรือเอาดีเข้าตน ไม่ร่วมกันทำงานใดๆ ที่ผิดกฎหมายหรือผิดระเบียบข้อบังคับของสังคมหรือหมู่คณะ (ธีรบุษ สุนทร, 2549, หน้า 129 - 131)

แนวทางการพัฒนาความซื่อสัตย์ ต้องสร้างจิตสำนึกให้เกิดความประพฤติที่ตรงต่อเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจในการต่อผู้อื่นและสังคม ไม่รู้สึกเอนเอียงหรืออคติ ไม่ใช่เล่นหักคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง

1. ความเสียสละ จากการศึกษาตามแนวคิดของ กรมการศาสนา (2541, หน้า 28)

ให้ความหมายและความสำคัญของความเสียสละไว้ว่า หมายถึง ความรู้จักยอมสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม หรือบริจาควัตถุสิ่งของเงินทองแก่ผู้อื่นที่ควรได้รับรวมทั้งเพื่อส่วนรวม เพื่อสาธารณกุศล มีการบำรุงการศึกษา โรงพยาบาล ทำถนน สร้างสะพาน หรือบริจาค ทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภัย เป็นต้น นอกจากนั้นยังกินความถึงการยอมเสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อชาติ หรือมนุษยธรรมเมื่อจำเป็น เป็นต้น

รุจิร ภู่อาระ (2541, หน้า 18) ให้ความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึง การบริจาค การละความเห็นแก่ตัว การแบ่งปันสิ่งต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่น

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542, หน้า 1223) ได้ให้ความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึง การให้โดยยินยอม ไปด้วยความเต็มใจ

ณรงค์ ศิลารัตน์ (2544, หน้า 7) ให้ความหมายของความเสียสละไว้ว่า หมายถึง การรู้จักยอมสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการปันแก่คนที่ควรให้ด้วย กำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา

สรุปได้ว่า ความเสียสละ คือ การละความเห็นแก่ตัว รู้จักสละประโยชน์ส่วนตัว บริจาคทรัพย์เงินทอง สิ่งของ เครื่องใช้ รวมทั้งการเสียสละแรงกาย แรงใจ เวลา สติปัญญา เพื่อประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวม

พฤติกรรมที่แสดงออกโดยการรู้จักยอมสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม หรือบริจาค วัตถุสิ่งของเงินทองแก่ผู้อื่นที่ควรได้รับรวมทั้งเพื่อส่วนรวม เพื่อสาธารณกุศล มีการบำรุงการศึกษา โรงพยาบาล ทำถนน สร้างสะพาน หรือบริจาค ทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภัย เป็นต้น นอกจากนั้น ยังกินความถึงการยอมเสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อชาติ หรือมนุษยธรรมเมื่อจำเป็น อีกทั้งยังให้ความช่วยเหลือผู้อื่น ทำกิจการงานเท่าที่จะทำได้ไม่นิ่งดูเฉย ให้คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหา ช่วยแก้ปัญหา ช่วยเพิ่มพูนความรู้ตามกำลังสติปัญญา และมีความยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข ให้อภัยอยู่เสมอ

แนวทางในการพัฒนาโดยการเร่งสร้างความเป็นผู้มีจิตสาธารณะให้กับนักศึกษา
ได้เห็นคุณค่าแห่งการเสียสละ ที่ไม่หวังผลตอบแทนเพื่อแบ่งปันให้กับสังคมอย่างมีความสุข
สร้างความรู้สึที่ดีในขณะที่ให้ โดยการกระตุ้นให้เป็นอย่างแก่สังคม

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จากการศึกษาตามแนวคิดของ กรมการศาสนา (2521, หน้า 28)
ให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ว่า หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงไมตรีจิตให้ผู้อื่น
ได้รับความสะดวก มีความพอใจ เช่น การเอื้อเฟื้อแก่คนชรา สุนัขพาสเตอร์ และเด็กในการโดยสาร
รถประจำทางและข้ามถนน เป็นต้น และเผื่อแผ่โดยการให้สิ่งของที่เรามีมากกว่าผู้อื่น หรือแม้ไม่มี
มากกว่า ถ้าเป็นของที่แปลก มีรสดี หรือได้มาจากต่างถิ่นซึ่งคิดว่าเป็นของนำยินดีแก่ผู้รับถ้าแบ่งปัน
กันไป

สมเดช ใจหวัง (2547, หน้า 26) ได้ให้ความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ว่า
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง การกระทำที่แสดงถึงไมตรีจิตเพื่อให้ผู้อื่นได้รับความสะดวก
มีความพอใจ เช่น การเอื้อเฟื้อแก่คนชรา สุนัขพาสเตอร์ และเด็กในการโดยสารรถประจำทาง
และข้ามถนน เป็นต้น นอกจากนี้ยังควรเผื่อแผ่โดยการให้สิ่งของที่เรามีมากกว่าผู้อื่น
หรือแม้ไม่มีมาก ทว่าถ้าเป็นของที่แปลกมีรสดี หรือได้มาจากต่างถิ่น ซึ่งคิดว่าเป็นของนำยินดี
แก่ผู้รับถ้าแบ่งปันกันไป

ดังนั้นจึงสรุปความหมายของการบำเพ็ญตนให้เกิดประโยชน์ หมายถึง การปฏิบัติตน
ทั้งทางกาย จิตใจ และความรู้สึกนึกคิด โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อให้งานส่วนรวมประสบ
ความสำเร็จ ตามกำลังกาย ความรู้ความสามารถ และสติปัญญา

พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้แก่ เอื้ออาทรต่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ช่วยเหลือสังคมและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์
ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม มีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

แนวทางในการพัฒนาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่คือ พัฒนานักศึกษาให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
กล่าวคือ เร่งสร้างนิสัยให้มีจิตอาสาช่วยเหลือ และแบ่งปันให้กับสังคม เสียสละความสุขส่วนตน
เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น เกิดความเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่
มีความเดือดร้อนมีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ด้วยร่างกาย และสติปัญญาและร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม
ให้เกิดขึ้นในชุมชน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์จากแนวคิด ทฤษฎี
และหลักการต่าง ๆ เพื่อนำมาสู่การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต ในด้านคุณธรรมและจริยธรรมโดยประกอบไปด้วยคุณลักษณะอันพึงแก่
ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งผู้วิจัย
ได้ยึดเป็นองค์ประกอบหลักในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัย
ราชภัฏสวนดุสิต เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถาบันอื่น ๆ ต่อไป

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตร และหลักสูตรเสริม

หลักสูตร เป็นคำศัพท์ที่มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย และแตกต่างกัน บางความหมายมีขอบเขตกว้าง บางความหมายมีขอบเขตแคบ ขึ้นอยู่กับมุมมอง ความคิดเห็นประสบการณ์ อย่างไรก็ตามความหมายของหลักสูตรมีขอบเขตอยู่ภายใน 3 สถานะดังต่อไปนี้ คือ หลักสูตรในฐานะของข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ หลักสูตรในฐานะของระบบการทำงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร หลักสูตรในฐานะของศาสตร์แขนงหนึ่งในวิชาศึกษาศาสตร์ (Beauchamp, 1981, pp. 61 - 62) ซึ่งความหมายของหลักสูตรอย่างที่ว่ามานี้เป็นการศึกษาหลักสูตรในลักษณะของความหมายที่หนึ่ง และสอง ซึ่งสามารถมองได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความหมายที่แคบ ซึ่งหมายถึง ตัวรายวิชาหรือเนื้อหาสามารถใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียน เป็นสิ่งที่สังคมมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ (Trump & Miler, n. d. อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2532, หน้า 12) หรืออาจเป็นแผนสำหรับจัดโอกาสทางการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่ผู้เรียน (Taba, 1962, pp. 10 - 11) และความหมายที่กว้าง ไปจนถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะตามที่ตั้งจุดหมายเอาไว้ (Crow, 1980, p. 250 อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2532, หน้า 16) ดังนั้นความหมายของหลักสูตรจะต้องครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่ได้จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว
2. เป็นสิ่งที่ประกอบด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อมุ่งหวังจะให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ
3. เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นให้ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน
4. จะต้องประกอบด้วยประสบการณ์ทั้งหมดของผู้เรียนซึ่งเขาได้ทำได้รับรู้และได้ตอบสนองต่อการแนะนำแนวทางของโรงเรียน (Cay, 1966 อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์, 2532, หน้า 16)

หลักสูตรเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ และมีความจำเป็นสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศในระดับและประเภทต่าง ๆ เป็นเครื่องมือที่ทำให้ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสำคัญของหลักสูตรอาจสรุปได้ ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543, หน้า 47)

1. เป็นแผน และแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติให้บรรลุตามความมุ่งหมายและนโยบาย
2. เป็นหลัก และแนวทางในการวางแผนวิชาการ การจัด และการบริหารการศึกษ การสรรหา และการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ นวัตกรรม การเรียนการสอน งบประมาณ อาคารสถานที่

3. เป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามนโยบาย และแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

4. ระบบหลักสูตรจะกำหนด ความมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหา แนวทางการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน แหล่งทรัพยากร และการประเมินผลสำหรับการจัดการศึกษาของครู และผู้บริหาร

5. เป็นเครื่องมือบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาทางสังคม

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

วิชัช วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 16 - 17) เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร ซึ่งประกอบด้วยระบบที่สัมพันธ์กัน 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร แต่ละระบบประกอบด้วยขั้นตอนย่อยต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบการร่างหลักสูตร มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สิ่งที่กำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตร อาจเริ่มจากการศึกษาวิจัย เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรง และโดยอ้อม เช่น ต้องการทราบสภาพความต้องการของสังคมในด้านการศึกษา ต้องการทราบการศึกษาในปัจจุบัน แนวโน้มของสังคม และความต้องการทางการศึกษาในอนาคต การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการกำหนดหลักสูตร ประกอบไปด้วยสิ่งกำหนดทางวิชาการ สิ่งกำหนดทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ และสิ่งกำหนดทางการเมือง

ขั้นที่ 2 รูปแบบหลักสูตร หลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากสิ่งกำหนดหลักสูตรแล้วก็เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการ หรือ หลักสูตรแบบแกนวิชา เป็นต้น รูปแบบหลักสูตรจะประกอบด้วย โครงสร้าง และองค์ประกอบหลักสูตร ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวม และมาตรฐานการศึกษาของแต่ละหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะนำหลักสูตรไปใช้ต้องตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขบางส่วนก่อนนำไปใช้จริง การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรอาจใช้วิธีการประชุมสัมมนาหรือให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์ช่วยพิจารณาการทดลองใช้หลักสูตรแบบนำร่องเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การปรับแก้ไขหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ต้องอาศัยการจัดทำข้อมูลที่ชัดเจน อันจะเป็นการทำให้การปรับแก้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การขออนุมัติหลักสูตรเป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้แล้วเสนอหน่วยงาน บังคับบัญชา เพื่อให้เห็นชอบสั่งการ

ขั้นที่ 2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

- การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
- การเตรียมงบประมาณ
- การเตรียมความพร้อมของบุคลากร
- วัสดุหลักสูตร
- บริการสนับสนุน และอาคารสถานที่
- ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา
- การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน
- การประเมินผลและติดตามการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 3 ดำเนินการใช้หลักสูตร หรือบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้ นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ว่าเป็นศาสตร์นั้น หมายถึง การวางแผนใช้อย่างเป็นระบบ และใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริม ส่วนที่ว่าเป็นศิลป์นั้น หมายถึง ผู้ใช้ในที่นี้รวมทั้งผู้บริหาร และผู้สอนจะมีบทบาทมากในการที่จะทำให้หลักสูตรบรรลุความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ดังที่กล่าวว่า หลักสูตรแม้จะปรับปรุงเพียงใด ถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่มี ความหมาย และไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง

3. ระบบการประเมินหลักสูตรเป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร คือ กระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตร มีขั้นตอน และกระบวนการ ดังนี้

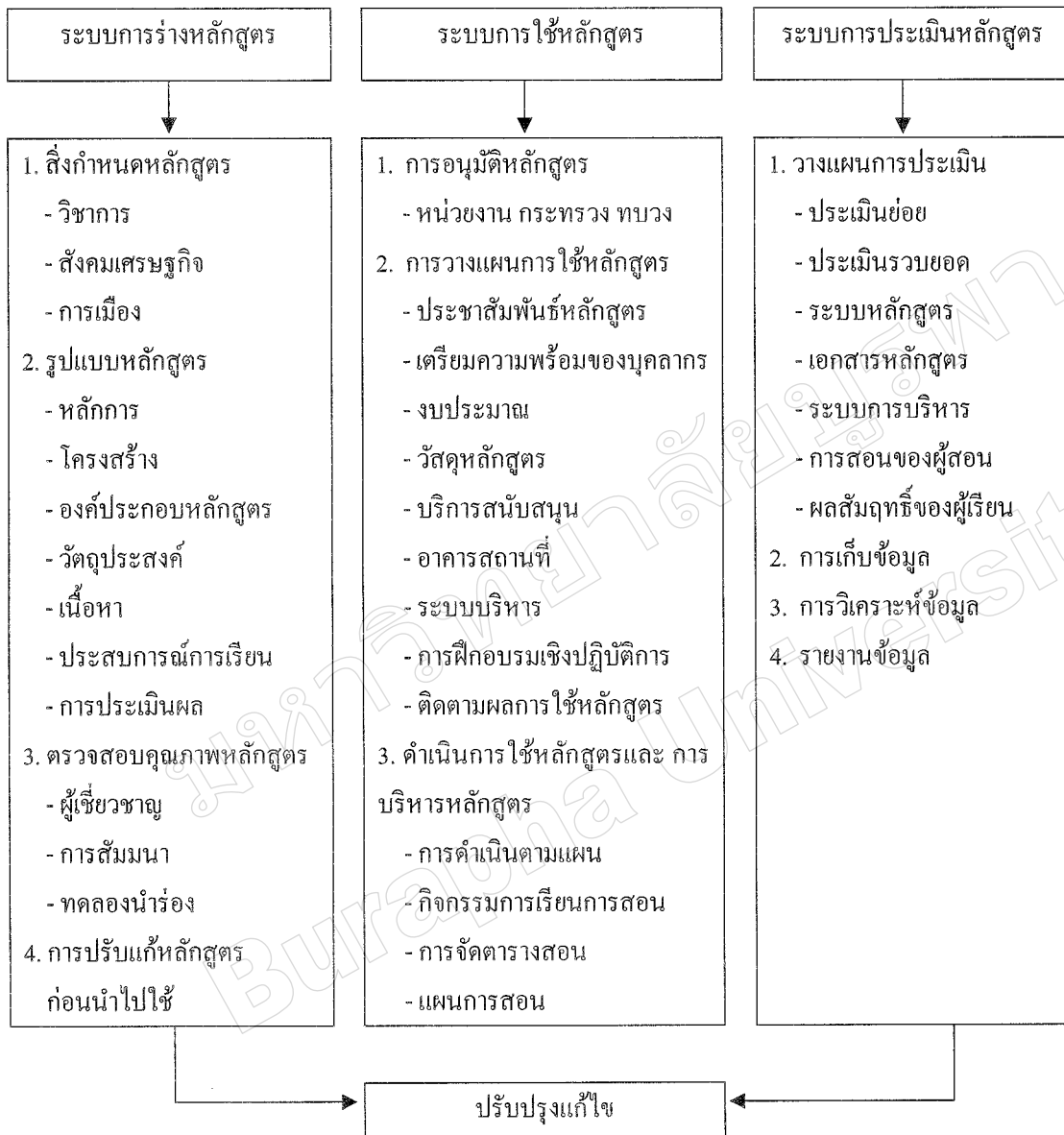
ขั้นที่ 1 วางแผนประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าจะประเมินหลักสูตรใน ส่วนใดมาก เช่น ประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา และประเมินการยอมรับหลักสูตรจากผู้ปกครอง หรือชุมชนเหล่านี้ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือ และวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้ จัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูลนั้น

ขั้นที่ 4 การรายงานข้อมูลเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว โดยใช้ การตีความอธิบายลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้นเพื่อนำข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไข ในส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรต่อไป

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร

ภาพที่ 3 แสดงการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535)

ส่วนหลักสูตรเสริมนั้นต้องมีความเข้มแข็งทางวิชาการ เนื้อหาวิชาที่ใช้จึงค่อนข้างลึก และกว้าง จึงควรจัดให้มีกิจกรรมการสอนที่หลากหลาย เน้นการสอนในจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับการนำไปใช้การวิเคราะห์ การสังคม และการประเมินค่า ในขณะที่หลักสูตรปกติ นั้น มักจะมีผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้ ความจำ และความเข้าใจ

หลักสูตรเสริม

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) พบว่าหลักสูตรเสริมแต่เดิมมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการเสนอแนะการเลือกและการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติ และความต้องการของนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ลักษณะที่สองเป็นการขยาย ปรับหลักสูตร และวิธีสอนสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในชั้นเรียนปกติ (Passow, 1985, p. 2015) แต่ในปัจจุบันหลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยาย ทั้งความกว้าง และความลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ เป็นหลักสูตรที่เพิ่มทั้งความรู้ ทักษะ และพัฒนาทักษะในการคิด หลักสูตรเสริมอาจมีเนื้อหานอกเหนือจากหลักสูตรปกติ หรือมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักสูตรปกติ หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่พัฒนาทักษะการคิด เช่น ทักษะขั้นสูงตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของ บลูม (Bloom) พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พัฒนาการตัดสินใจ นอกจากนั้นหลักสูตรเสริมยังมุ่งพัฒนาแรงจูงใจให้ผู้เรียนคิดอย่างเสรี เป็นคนที่มีวินัยในการเรียนรู้ สามารถชี้นำตนเอง (Self Directed) มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีแรงคล้อยใจ ในอาชีพ มีความเชื่ออำนาจภายในตน (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544)

นอกจากนั้น หลักสูตรเสริมยังพิจารณาทั้งเนื้อหา และกระบวนการหลักสูตรเสริม อาจเป็นการเพิ่มเนื้อหาของการเรียนรู้ที่ไม่มีในหลักสูตรปกติ อาจเป็นเนื้อหาที่ยากขึ้น มีความลึก และความกว้างมากขึ้น หรือขยายกลยุทธ์ในการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม หลักสูตรเสริมจะมีประสิทธิผลมากขึ้น ถ้าหากเป็นการขยายหลักสูตรเดิม และผู้สอนทราบความต้องการของผู้เรียนหรือทราบวัตถุประสงค์ว่าจะให้เกิดอะไรแก่ผู้เรียน (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544)

หลักสูตรเสริมในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยมากเป็นหลักสูตรเสริมในด้านต่าง ๆ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 81 - 82) กล่าวคือ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา และการเขียน ด้านทัศนศิลป์ ด้านดนตรี และด้านการแสดง ซึ่งหลักสูตรส่วนใหญ่ใช้สำหรับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 81) โดยที่หลักสูตรสำหรับนักศึกษาจะเน้นภาวะผู้นำ และการพัฒนาการคิด ในปัจจุบันนี้ มีโปรแกรมเสริม (Program Enrichment) ในระดับบัณฑิตศึกษาด้วย เช่น มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ ที่ เออร์บานา - แชมเปญ (University of Illinois at Urbana Champaign) มีโปรแกรมเสริมในหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตทางนโยบายเศรษฐกิจ (Master of Policy Economics) เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้เรียน (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 82)

หลักเกณฑ์ของหลักสูตรเสริม

ไพเออร์โต (Piirto, 1994, pp. 378 - 400 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณ, 2544, หน้า 82)

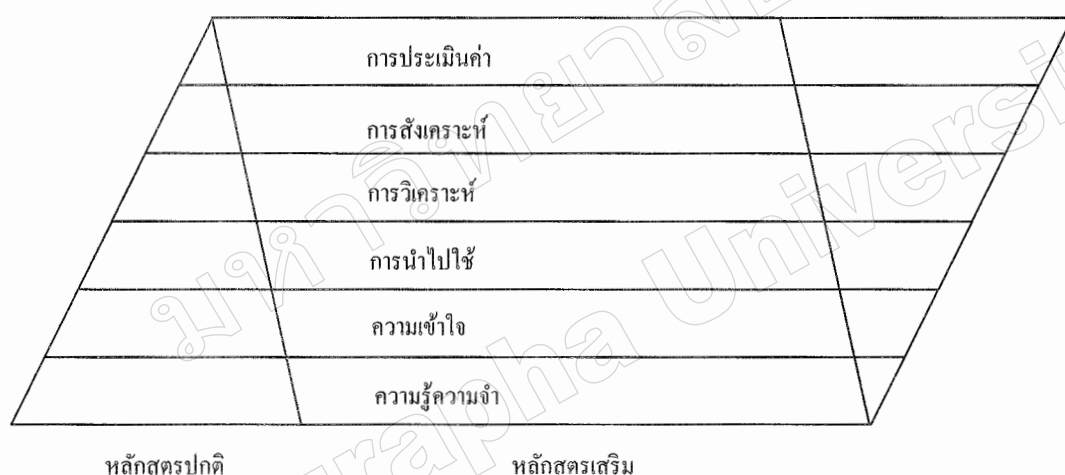
ได้เสนอแนะว่า หลักสูตรเสริมนั้นควรยึดหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

1. หลักสูตรอยู่บนพื้นฐานของคุณลักษณะการเรียนรู้ (Learning Characteristics) ของผู้เรียน ดังนั้นควรขยายหลักสูตรออก หรือเพิ่มเนื้อหาตามลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากความเร็วของการเรียนรู้ ความกว้าง และความลึกของเนื้อหา
2. หลักสูตรควรมีความเข้มแข็งทางวิชาการ (Academic Rigor) ไม่ใช่หลักสูตรที่มึนเนื้อหาง่าย ๆ และไม่เป็นสาระ
3. หลักสูตรควรจะเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary)
4. หลักสูตรควรมีจุดมุ่งเน้น 6 ประการ จุดมุ่งเน้นที่เป็นแนวคิดของ ไอสเนอร์ (Eisner, 1985; Gardner, 1991 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณ, 2544, หน้า 82) จุดมุ่งเน้นทั้ง 6 ประการ ได้แก่
 - 4.1 หลักสูตรในฐานะที่เป็นความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับบุคคล (Personal Relevance)
 - 4.2 หลักสูตรในฐานะที่เป็นเทคโนโลยี (Technology)
 - 4.3 หลักสูตรในฐานะที่เป็นเหตุผลนิยมทางวิชาการ (Academic rationalism)
 - 4.4 หลักสูตรในฐานะที่เป็นการปรับตัวในสังคม (Social Adaptation) และการฟื้นฟูสังคม (Social Reconstruction)
 - 4.5 หลักสูตรในฐานะที่เป็นการพัฒนากระบวนการคิด (Cognitive Processes)
 - 4.6 หลักสูตรในฐานะที่เป็นวิธีการไปสู่การหยั่งรู้ในผลผลิต (Producing)
5. หลักสูตรควรมีความสมดุล บูรณาการ และต่อเนื่อง (Balanced, Integrated and Articulated)

กลยุทธ์ของหลักสูตรเสริมก็คือ วิธีสอนเพื่อการบรรลุเป้าหมายทางกระบวนการ และเป้าหมายทางเนื้อหา เป้าหมายทางกระบวนการประกอบด้วย การพัฒนากระบวนการ หรือทักษะต่าง ๆ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับมโนทัศน์ สำหรับเป้าหมายทางเนื้อหา ประกอบด้วยเนื้อหาในรายวิชา โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งใช้ในการพัฒนากระบวนการ หรือทักษะ (วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 82)

รูปแบบของหลักสูตรเสริม

คลาร์ก (Clark, 1997, pp. 316 - 319) ได้เสนอแนะว่า หลักสูตรเสริมนั้นอาจใช้แนวคิดการจำแนกจุดประสงค์ทางการศึกษา (Taxonomy of Educational Objectives) ของ เบนจามิน บลูม (Benjamin Bloom) ในมิติด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) มาประยุกต์ใช้ได้ จุดมุ่งหมายด้าน สติปัญญา มี 6 ประการ โดยเรียงจากพฤติกรรมที่ง่ายไปหายาก กล่าวคือ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินค่า โดยที่หลักสูตรเสริมนั้นจะเน้นในการสอนในจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ในขณะที่หลักสูตรปกติ นั้น มักจะมีผลสัมฤทธิ์ในด้านความรู้ ความจำ และความเข้าใจ จุดเน้นในการสอนระหว่างหลักสูตรกับหลักสูตรเสริม แสดงได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 จุดเน้นในการสอนระหว่างหลักสูตรปกติกับหลักสูตรเสริม (Clark, 1997, pp. 316 - 319)

เดวิส และริมม์ (Davis & Rimm, 1994, p. 147 อ้างถึงใน วิจิตรพร หล่อสุวรรณกุล, 2544, หน้า 84) ได้ศึกษาเอกสาร และเสนอรูปแบบหลักสูตรเสริมรวมทั้ง เจ้าของแนวคิดไว้

11 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบเสริมสามเส้า (Enrichment Triad Model) (Renzulli, 1977; Renzulli & Reis, 1991)
2. รูปแบบเสริมทั้งโรงเรียน (Schoolwide Enrichment Model) (Renzulli & Reis, 1985, 1986, 1991)
3. รูปแบบเมนูหลากหลาย (Multiple Menu Model) (Renzulli, 1988)
4. โครงการปิรามิด (Pyramid Project) (Cox, Daniel, & Boston, 1985)

5. รูปแบบเสริมสามขั้นตอนแห่งเพอดู (Purdue Three Stage Enrichment Model)

(Feldhusen & Kolloff, 1986)

6. รูปแบบโครงสร้างทางปัญญาของ กิลฟอร์ด และมิเกอร์ (Guilford/ Meeker Structure of Intellect Model) (Guilford, 1967, 1977, 1988; Meeker, 1969; Meeker & Meeker, 1986)

7. รูปแบบเพื่อเพิ่มการชี้นำตนเองของเทรฟฟิงเกอร์ (Treffinger's Model for Increasing Self Directedness) (Treffinger, 1975)

8. แบบอิสระของผู้เรียน (Autonomous Learner Model) (Betts, 1985, 1991)

9. รูปแบบปฏิสัมพันธ์พุทธิพิสัย-จิตพิสัย เพื่อพัฒนาระบบการคิด และความรู้สึกของ วิลเลียมส์ (Williams' Cognitive Affective Interaction Model for Developing Thinking and Feeling Processes)

10. รูปแบบเสาหลักความสามารถพิเศษที่หลากหลาย (Multiple Talent totem Pole Model)

11. รูปแบบหลักสูตรทแยงมุม (Diagonal Curriculum Model)

รูปแบบหลักสูตร (Curriculum Model) ทั้ง 11 รูปแบบนั้น บางรูปแบบเหมาะกับนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ บางรูปแบบใช้ได้กับนักเรียนทั้งชั้น

การประเมินหลักสูตรเสริม

เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งได้มีการนำหลักสูตรไปใช้แล้ว โดยนำผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดคุณค่าของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมา การประเมินผลหลักสูตรจึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อคุณภาพของหลักสูตรและสามารถนำผลการประเมินมาปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้

เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินหลักสูตรเสริม

คณะกรรมการการศึกษาการประเมินผลระดับชาติ แคปป่า (Kappa, 1971, pp. 27 - 30 cited in Brady, 1990, pp. 159 - 160) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินไว้เป็น 3 ประเภท คือ

1. เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Criteria) ได้แก่

1.1 ความเที่ยงตรงภายใน (Internal Validity) เป็นความสอดคล้องกันภายในระหว่างข้อมูลที่มีอยู่และปรากฏการณ์จริง

1.2 ความเที่ยงตรงภายนอก (External Validity) เป็นความสอดคล้องที่จะสรุปจากกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่น ๆ หมายถึง นักวิจัยจะนำผลจากการศึกษาจากคนกลุ่มหนึ่งไปยังกลุ่มอื่นที่อยู่ในสถานการณ์ใกล้เคียงกัน

1.3 ความเชื่อถือได้ (Reliability) เป็นการแสดงถึง ความคงที่จากการวัดหลาย ๆ วิธี ซึ่งหมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลควรมีความคงที่กับผลการศึกษา

1.4 ความเป็นปรนัย (Objectivity) หมายถึง ความสามารถที่จะสรุปข้อค้นพบให้ตรงกัน ระหว่างบุคคลที่ประเมินหลักสูตร ถึงแม้จะใช้เทคนิคที่แตกต่างกันไปก็ตาม

2. เกณฑ์ในการปฏิบัติจริง (Practical Criteria) ได้แก่

2.1 ความตรงกับเรื่อง (Relevance) การประเมินผลควรตรงตามรายละเอียดที่จะประเมิน ถ้าข้อมูลที่ได้มาไม่ตรงกับสิ่งที่ประเมิน ข้อมูลนั้นก็ไม่มี ความหมาย

2.2 มีความสำคัญ (Importance) การประเมินควรจะเก็บข้อมูลที่มีความสำคัญที่สุด ถ้าข้อมูลใดมีความสำคัญน้อยก็จะไม่มี ความหมายที่จะนำมาใช้ในการประเมิน

2.3 ขอบเขต (Scope) การประเมินควรมีขอบเขตเพียงพอที่จะทำให้เกิดประโยชน์ ข้อมูลที่ได้บางครั้งอาจจะตรงกับเรื่อง และมีความสำคัญแต่อาจไม่มีขอบเขตซึ่งคณะกรรมการ ไฟเลด้า แคปป่า กำหนดว่า เกณฑ์สำคัญที่สุดในการประเมิน คือความตรง ความสำคัญ และขอบเขตเกณฑ์สามประการนี้ จะทำให้การประเมินตรงตามเป้าหมาย (Relevance) ไม่มีรายละเอียดปลีกย่อยมากเกินไป (Importance) และแคบเกินไป (Scope)

2.4 นำเชื่อถือ (Credibility) ผลการประเมิน และข้อเสนอแนะจำต้องเชื่อถือได้ ถ้าผู้ประเมินขาดความเชื่อถือ การประเมินก็ไม่มีประโยชน์ซึ่งส่งผลต่อรายงานที่มีคุณค่าเช่นกัน

2.5 ระยะเวลา (Timeliness) การประเมินควรมีระยะเวลาที่เหมาะสม ความเป็นไปได้ในการประเมินจะมีค่าน้อย ถ้าทำในช่วงเวลาสั้น หรือนานเกินไป จึงควรกำหนด ระยะเวลาให้เหมาะสมที่จะทำการประเมิน

2.6 การขยายผล (Pervasiveness) นักประเมินควรจะแน่ใจได้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การประเมินควรจะรับรู้และนำผลการประเมินไปใช้

2.7 เกณฑ์ในการกำหนดนโยบาย (Prudential Criterion) คือประสิทธิภาพ (Efficiency) ของการประเมินถ้าผลของการประเมินสามารถนำมาใช้ได้ ในหลายสถานการณ์จะช่วยให้มี การตัดสินใจใช้ข้อมูลนั้น

รูปแบบการประเมินผล

แบรดี้ (Brady, 1990, pp. 174-175) กล่าวว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตรมีผู้เสนอไว้ หลายรูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) รูปแบบนี้จะเน้น วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบของ ไทเลอร์ (Tyler's Objective Model) รูปแบบของ แฮมมอนด์ (Hammond, 1973) รูปแบบของ โพรวูส (Provus)

2. รูปแบบที่ยึดหลักเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) ได้แก่ รูปแบบของ สเตค (Steak's Countenance Model)

3. รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision Model) ได้แก่ รูปแบบซึ่งคณะกรรมการประเมินผลระดับชาติ ไฟ เกลต้า แคมป์ ซึ่งมีประธาน คือ Stufflebeam ได้นำเสนอ ซึ่งบางกรณีเรียกว่า CIPP Model

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

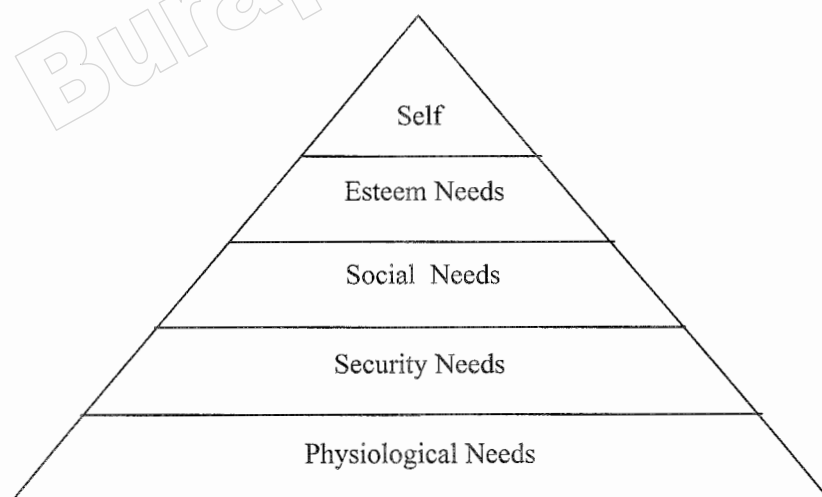
1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

มาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน บุรีรัตน์ สุขวโรทัย, 2548, หน้า 36 - 37) ได้สรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. มนุษย์มีความต้องการ ซึ่งมีอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ถ้าความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วก็จะหมดไป และความต้องการอื่นก็จะเข้ามาแทนที่ กระบวนการนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่มีที่สิ้นสุด

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของมนุษย์มีเป็นลำดับขั้นความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในระดับสูงจะเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที

ภาพที่ 5 ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์

ลำดับขั้นตอนความต้องการของมนุษย์นั้น ได้แบ่งไว้เป็น 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำสุด ไปจนถึงระดับสูงสุด ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อการอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนที่ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนองเลย มาสโลว์ จึงเห็นว่าบุคคลใดก็ตามที่ยังอยู่ในภาวะการขาดแคลนอาหาร ความปลอดภัย การเข้าสังคม และความมีชื่อเสียงแล้ว บุคคลนั้นจะมีความต้องการในอาหารมากกว่าสิ่งใด ๆ

2. ความต้องการด้านความปลอดภัย (Security Needs) เป็นความต้องการที่จะได้รับความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับร่างกาย เช่น อุบัติเหตุ อาชญากรรม เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากทัศนะของฝ่ายบริหารแล้ว ความต้องการด้านความปลอดภัยจะหมายถึงการให้ความแน่นอน หรือการรับประกันความมั่นคงในหน้าที่การงาน และการส่งเสริมเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางการเงินแก่ผู้ปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่า ความต้องการของสหภาพแรงงานที่มีต่อฝ่ายบริหารนั้น นอกจากความต้องการเกี่ยวกับการเพิ่มผลตอบแทนทางการเงินให้สูงขึ้นแล้ว ยังมีความต้องการที่เกี่ยวกับความมั่นคงของงาน และผลประโยชน์พิเศษอื่น ๆ อีกด้วย

3. ความต้องการด้านสังคม (Social Needs) เมื่อต้องการทางด้านร่างกาย และความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการทางด้านสังคมก็เริ่มเป็นสิ่งสำคัญต่อพฤติกรรมของคน ตามปกติคนมีนิสัยชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังนั้น ความต้องการทางด้านนี้จึงเป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น และมีความรู้สึกว่าคุณเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคมอยู่เสมอ คนต้องการเพื่อนไม่ว่าจะเป็นเพื่อนบ้านหรือเพื่อนร่วมงาน

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (Esteem Needs) ความต้องการให้ได้รับการยกย่องในสังคม รวมถึงความเชื่อมั่นในตนเอง ความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ การนับถือตนเอง ความเป็นอิสระและเสรีภาพ และรวมถึงความต้องการที่จะมีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั้งหลาย การมีตำแหน่งสูงในองค์กร หรือการที่สามารถเข้าใกล้ชิดกับบุคคลสำคัญ ๆ ล้วนแต่ทำให้ฐานะตนเด่นเป็นที่ยกย่องในสังคม

5. ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จตามความนึกคิดใฝ่ฝัน (Self - Realization) ความต้องการประเภทนี้เป็นความต้องการระดับสูง เป็นความต้องการที่อยากจะประสบความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง ความต้องการชนิดนี้จะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ

ความสำเร็จที่เขาได้รับในลำดับขั้นต้น ๆ ที่ผ่านมา เพราะถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในลำดับขั้นต้น ๆ ที่ผ่านมา ก็จะเกิดความมานะและมองเห็นว่าความต้องการในลำดับถัด ๆ ไป เป็นสิ่งที่ท้าทายที่จะต้องเอาชนะให้ได้ เช่น ความนึกคิดที่อยากจะป็นนายกรัฐมนตรี หรือเป็นนักกีฬาที่มีความสามารถเป็นต้น

2. ทฤษฎีความต้องการที่แสวงหา

ทฤษฎีความต้องการที่แสวงหาของ แมคเคลแลนด์ (McClelland, 1935) ได้เสนอทฤษฎีเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงความต้องการของมนุษย์โดยมุ่งที่ความปรารถนาเพื่อ

1. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) เป็นความต้องการที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้เต็มที่ และดีที่สุดเพื่อความสำเร็จ จากการวิจัยของ แมคเคลแลนด์ พบว่า บุคคลที่ต้องการความสำเร็จสูงจะมีลักษณะชอบการแข่งขัน ชอบงานที่ท้าทาย และต้องการได้รับข้อมูลป้อนกลับเพื่อประเมินผลงานของตนเอง มีความชำนาญในการวางแผน มีความรับผิดชอบสูง และกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว

2. ความต้องการความผูกพัน (Need for Affiliation) เป็นความต้องการการยอมรับจากบุคคลอื่น ต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ต้องการสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่น บุคคลที่ต้องการความผูกพันสูงจะชอบสถานการณ์ร่วมมือมากกว่าสถานการณ์การแข่งขัน โดยจะพยายามสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3. ความต้องการอำนาจ (Need for Power) เป็นความต้องการอำนาจเพื่อมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น บุคคลที่มีความต้องการอำนาจสูง จะแสวงหาวิถีทางเพื่อให้ตนมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับและยกย่อง ต้องการความเป็นผู้นำ ต้องการทำงานให้เหนือกว่าบุคคลอื่น และจะกังวลเรื่องอำนาจมากกว่าการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งบุคคลมีการพัฒนาสิ่งเหล่านี้ขึ้นโดยเป็นผลจากประสบการณ์ของชีวิต หรือเป็นทฤษฎีซึ่งเสนอแนะว่าความต้องการที่แสวงหาการเรียนรู้โดยอาศัยชีวิตและการที่บุคคลมุ่งที่ความต้องการเฉพาะอย่างมากกว่าความต้องการอื่น ๆ ดังนั้นความต้องการเพื่อความสำเร็จ (Need for Achievement) จึงเป็นความปรารถนาที่จะบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีลักษณะท้าทายและยอดเยี่ยม ความต้องการเพื่อความผูกพัน (Need for Affiliation) เป็นความปรารถนาที่จะกำหนดความผูกพันส่วนตัวกับบุคคลอื่น ส่วนความต้องการอำนาจ (Need for Power) เป็นความปรารถนาที่จะมีอิทธิพลหรือควบคุมบุคคลอื่น

ทฤษฎีนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจของการจูงใจซึ่งมีรูปแบบการจูงใจ อยู่บนความต้องการพื้นฐาน 3 ประการ คือ 1) ความต้องการผูกพัน 2) ความต้องการอำนาจ 3) ความต้องการความสำเร็จ

3. เฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1959, pp. 113 - 115 อ้างถึงใน อุไร วงษ์สวัสดิ์, 2551, หน้า 62 - 63) ได้ทำการศึกษาค้นคว้า ทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพอใจ เรียกว่า The Motivation Hygiene Theory ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความถึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการงานซึ่งมีผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงาน การรับการยอมรับนับถือลักษณะของงาน ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และทำให้บุคคลเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ถ้าหากจัดสภาพไม่เหมาะสม เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพการทำงาน เป็นต้น

ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนซึ่งในสภาพปัจจุบันเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกหรือให้คำแนะนำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการเรียนรู้ การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงานมีแนวคิดพื้นฐานที่ต่างกัน 2 ลักษณะ คือ

1. ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน การตอบสนองความต้องการผู้ปฏิบัติงานจนเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ไม่ได้รับการตอบสนอง

จากแนวคิดดังกล่าว ครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจัดบรรยากาศและสถานการณ์รวมทั้งสื่ออุปกรณ์ การเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนมีแรงจูงใจ ในการทำกิจกรรมจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. ผลของการปฏิบัติงานนำไปสู่ความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการปฏิบัติงานที่ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การตอบสนองความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานย่อมได้รับการตอบสนองในรูปรางวัลหรือผลตอบแทน ซึ่งแบ่งออกเป็นผลตอบแทนภายใน (Intrinsic Rewards) และผลตอบแทนภายนอก (Extrinsic Rewards) โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานจะถูกกำหนดโดยความแตกต่างระหว่างผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริง และการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทนที่รับรู้แล้วความพึงพอใจย่อมเกิดขึ้น

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ จึงกล่าวได้ว่าหมายถึงการยอมรับสภาพที่ตนประสบอยู่ พร้อมปฏิบัติตามอย่างเต็มใจ มีความสุข เกิดความประทับใจ และต้องการทำการประเมินความพึงพอใจจึงมีลักษณะเป็นแบบประเมิน ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลางน้อย น้อยที่สุด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พีระพงศ์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา: ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนกระสังพิทยาคม อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านความมีวินัย มีการจัดการเข้าค่ายพุทธธรรม เพื่อปลูกฝังคุณธรรมด้านความมีวินัย มีชุมชนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีรูปแบบของกิจกรรมเพื่อปลูกฝังความมีวินัยอย่างชัดเจน และการปลูกฝังคุณธรรมด้านความมีวินัยโดยการใช้ชุดการสอน ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

วิศิษฐ์ หมายดี (2542) ได้ศึกษาเรื่อง การวางแผนปกครองนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนมหาชัยพิทยาคาร จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนยึดนโยบายเป็นหลัก โดยให้ความรู้คู่กับการปฏิบัติ ปัญหาสำคัญที่พบคือ ครูไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เนื่องจากครูมีภารกิจรับผิดชอบค่อนข้างมาก และในด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน โรงเรียนเน้นการสร้างวินัยในตนเอง แต่ยังไม่พบว่า นักเรียนบางส่วนขาดวินัยและมีความประพฤติไม่เหมาะสม อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยทางสังคม

สมพร สอนสนาม (2543) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรมของครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ครู-อาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ดมีพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก และมีพฤติกรรมคุณธรรมจริยธรรม โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

สุเมธธา แก่นกุด (2544) ได้ศึกษาจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร พบว่า โดยภาพรวม จริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมากนักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยจริยธรรมของนักเรียนหญิงมากกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวต่างกัน มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความต้องการให้จัดหนังสือวารสารใหม่ ๆ ไว้ในห้องสมุด ให้สถานศึกษา

จัดกิจกรรมยกย่องชมเชยนักเรียนที่มีความซื่อสัตย์ เช่น ประกาศหน้าเสาธง ควรมีกิจกรรมประกวด หรือให้รางวัลนักเรียนที่มีความประพฤติเรียบร้อย สถานศึกษาควรนำนักเรียนไปวัดในวันสำคัญทางศาสนา

ชัยณรงค์ ศรีสุข (2545) ได้ศึกษาค้นคว้า คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย พบว่า นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านมีวินัย ด้านประหยัด ด้านมีความรับผิดชอบ ด้านมีความเมตตา กรุณา และระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านมีความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อเปรียบเทียบ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ระหว่างนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยนักเรียนหญิงมีค่าเฉลี่ยมากกว่านักเรียนชาย

กนกวรรณ วิวัฒน์ชนสิทธิ์ (2545) ได้ศึกษา องค์ประกอบคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่พึงประสงค์ของนักเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อเปรียบเทียบ คุณธรรม จริยธรรม ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง ด้านความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านวินัยและความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความประหยัด และด้านความกตัญญู แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย นักเรียนหญิงจะมีคุณธรรม จริยธรรม มากกว่านักเรียนชาย

ทินกร ชาทอง (2548) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาจริยธรรมกุศลกรรมบถ 10 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 4 พบว่า 1) นักเรียนมีระดับจริยธรรมกุศลกรรมบถ 10 ในระดับ 3 ซึ่งหมายถึง การกระทำใด เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนใหญ่ 2) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีระดับจริยธรรมกุศลกรรมบถ 10 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมแตกต่างกัน มีระดับจริยธรรมกุศลกรรมบถ 10 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

สนิท สายชนู (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านจริยธรรมแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตามโครงการ โรงเรียนวิสุทธิคุณ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า

ตอนที่ 1 การศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาของโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2 พบว่า รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านจริยธรรมศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2 มีการดำเนินงานใน 2 ลักษณะได้แก่

1. การดำเนินงานตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยได้ดำเนินการดังนี้ 1) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการบูรณาการหลักธรรมด้านความรู้ (K) คุณธรรม จริยธรรม (A) และการฝึกปฏิบัติหลักธรรม (P) ในการจัดการเรียนการสอน 2) จัดเตรียมกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อ “ส่งเสริมการอยู่ คู่ พึ่งเป็น” 3) จัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาให้เหมาะสม 4) จัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ในสถานศึกษาให้เหมาะสม 5) ใช้แนวทางการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา 6) ใช้แนวทางการสนับสนุน ดูแลนักเรียนที่เหมาะสม 7) มีการปรับปรุงกิจกรรมและพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่อง 8) มีการประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

2. การดำเนินการเสริมหลักสูตรสถานศึกษา โดยได้ดำเนินการดังนี้ 1) จัดกิจกรรมเสริมเนื้อหาตามหลักสูตร 2) กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์อย่างต่อเนื่อง 3) จัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและ 4) การดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสม

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษา พบว่า

1. นักศึกษากลุ่มทดลองที่มีความแตกต่างด้านภาษาถิ่น และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ไม่มีความแตกต่างด้านภาษาถิ่น เมื่อได้รับการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษา นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านจริยธรรมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

2. นักศึกษากลุ่มทดลองที่มีความแตกต่างด้านภาษาถิ่น และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ไม่มีความแตกต่างด้านภาษา เมื่อได้รับการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษาพบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ด้านจริยธรรมศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักศึกษากลุ่มทดลองที่มีความแตกต่างด้านภาษาถิ่น และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ไม่มีความแตกต่างด้านภาษาถิ่น เมื่อได้รับการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้านจริยธรรมศึกษา พบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มมีการประพฤติปฏิบัติตนที่เหมาะสมอยู่ในระดับดี

พัทธา สืบศิริ (2550) สรุปว่า การออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้บนพื้นฐานแนวคิดวิद्यุกรรมนิยม (The Design of Learning Environment Based on Constructionism Concept) นี้เป็นผลจากการวิจัยในชั้นเรียน โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา 2 ข้อ คือ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนของวิชา การบริหาร โครงการสถาปัตยกรรม ที่จากเป็นการจัดทำแผนธุรกิจโดยเน้นผลิตภัณฑ์สินค้า (Product) มากกว่าโครงการสถาปัตยกรรมและวิชาการออกแบบร่างสถาปัตยกรรม ที่มุ่งฝึกทักษะการออกแบบร่างสถาปัตยกรรมโดยขาดความเป็นไปได้ทางธุรกิจ สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และเพื่อศึกษากระบวนการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยมีพื้นฐานจากแนวคิดวิชญกรรมนิยม และนำมาบูรณาการระหว่างวิชาทั้งสอง ผลที่ได้รับก่อให้เกิดการเรียนรู้เนื่องจากนิสิตสามารถเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการคิดในการออกแบบ แสดงออกมาเป็นแบบร่างทางสถาปัตยกรรม พร้อมกับคำนึงถึงความเป็นไปได้โดยจัดทำแผนธุรกิจของโครงการได้

ทีปพิพัฒน์ สันตะวัน (2551) ได้ศึกษา สภาพปัญหาทางจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนล่าง พบว่า สภาพปัญหาทางพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษา ตามความคิดเห็นของนักศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความคิดเห็นของคณาจารย์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางและผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหา ตามความคิดเห็นของนักศึกษา และคณาจารย์ในภาพรวมด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยและด้านพฤติกรรมจริยธรรม ทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ด้านจริยธรรมเฉพาะตน และด้านจริยธรรมเชิงปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น ไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

แม็คมาน (McMahon, 1992) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรม และลักษณะของบุคลิกภาพของนิสิตระดับปริญญาตรี โดยจำแนกชั้นปี เพศ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า เพศของนิสิตมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และพบว่า เพศหญิงมีแนวโน้มว่ามีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าเพศชายและชั้นปีที่ 4 มีแนวโน้มว่า มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าปี 1, 2 และ 3 ส่วนผลที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดบุคลิกภาพ พบว่า ในมิติทางความรู้สึกนึกนั้นมีความสัมพันธ์กับเพศ (เพศหญิงมีนัยสำคัญที่ระดับ .01) อีกทั้งยังพบว่า ระดับชั้นที่ 4 ของพัฒนาการทางจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับมิติของความรู้สึก (S) อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .01 และมิติของการตัดสินใจ (J) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ชอร์ค (Schork, 1997) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางจริยธรรม และพฤติกรรมทุจริตในนักศึกษาระดับวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า อายุของนักศึกษามีความสัมพันธ์ ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กับระดับพัฒนาการทางจริยธรรม แต่มีความสัมพันธ์ ในทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 กับพฤติกรรมทุจริต และเพศจะเป็นตัวแปรที่บ่งชี้ ความแปรปรวนของพฤติกรรมทุจริตจากความขัดแย้งของผลการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้อธิบายว่า มีความเป็นไปได้ที่มีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทุจริตของนักศึกษา เช่น ความตระหนัก ในจริยธรรม แรงจูงใจทางจริยธรรม ความเข้มแข็งของจิตใจและตัวแปรทางสังคมอื่น ๆ

เนเยอร์ (Neyer, 1998) ได้ศึกษา ผลกระทบของการสอนเรื่องความเมตตาและกรุณา (Love and Compassion) โดยใช้โปรแกรมการสอนหรือให้การศึกษาแก่วัยรุ่น ซึ่งจากการศึกษา

พบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสัตว์เสมือนกับการปฏิบัติต่อมนุษย์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ผู้ที่เข้ารับการทดลองยังได้เสนอให้นำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้เพื่อลดความรุนแรง และเพิ่มความตระหนักรู้และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

กลุค และเอเลียเนอร์ (Gluock & Eleanor, 1950 p. 261) ศึกษา เด็กเกรกับเด็กไม่เกร ในเมืองบอสตัน ผลการศึกษาค้นพบว่า ถ้าสถานการณ์ต่าง ๆ ภายในครอบครัว อันได้แก่ ความมีระเบียบวินัย การอบรมสั่งสอน ความรักของบิดามารดา ที่มีต่อบุตร และความสามัคคี ภายในครอบครัว ไม่เหมาะสมแล้ว โอกาสที่เด็กจะเกรมีถึงร้อยละ 98 นั้น คือ เด็กจะไม่มีวินัย ในตนเองสูงถึงร้อยละ 98

เพค (อ้างถึงใน ปรีชา ชัยนิยม, 2542, หน้า 20) ศึกษา พฤติกรรมพบว่า การที่เด็ก จะมีความรู้สึกรับผิดชอบสูงขึ้นอยู่กับการฝึกวินัยจากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่ พบว่า ความใส่ใจซึ่งกัน และกันระหว่างพ่อ แม่ ลูก การฝึกวินัยอยู่เสมอ หากให้เหตุผล และ ความคงเส้นคงวา เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบสูง ซึ่งการศึกษาเหล่านี้ ตรงกับข้อคิดทางจิตวิทยาที่ว่า การฝึกวินัยได้ผล และทำให้เด็กมีการควบคุมภายในอย่างแท้จริง จะต้องเป็นการฝึกวินัยโดยอาศัยความรัก ซึ่งจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านความรู้สึกรับผิดชอบสูง ซึ่งจะนำไปสู่การมีพัฒนาการด้านคุณธรรมจริยธรรมทางวินัยอย่างสูงด้วย

เบคเกอร์ (Becker อ้างถึงใน วสัน ปูนผล, 2542, หน้า 19) ศึกษา องค์ประกอบเกี่ยวกับการเลี้ยงดูแบบให้ความรัก และการควบคุม พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบรักมาก และ มีการควบคุมปานกลางนั้น เป็นเด็กที่มีคุณสมบัติที่น่าพอใจมากที่สุด เป็นผู้มีลักษณะเป็นมิตร และให้ความร่วมมือกับผู้อื่น เป็นตัวของตัวเอง และมีความคิดสร้างสรรค์การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมทางวินัยของเด็กส่วนผู้ที่ได้รับความรักน้อย และมีการควบคุมมากจะทำให้สุขภาพไม่ดี อาจจะทำให้มีการต่อต้านสูงมีฉันทะนั้นก็ยิ่งอาหยลบนินสังคม ผู้ที่ได้รับความรักน้อยแต่มี การคุมควบคุมน้อยก็จะทำให้ไม่รู้จักรับการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ก้าวร้าวสูง

โรมานซ์ (Romance, 1985, p. 242) ได้ศึกษา ผลของโปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการ ทางจริยธรรมที่มีต่อการพัฒนาการจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน เกรด 5 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม จำนวน 32 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง ทำการทดลอง 8 สัปดาห์ ผลการทดลอง พบว่า โปรแกรมการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมสามารถพัฒนาระดับ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนได้

วินเซนต์ (Vincent, 1996, pp. 6446 - A) ได้ศึกษา วิจัยทดลองการใช้วิธีสอนในชั้นเรียน โดยการทดลองกับนักเรียนเกรด 6 จำนวน 45 คน ทั้งเพศชาย และเพศหญิง โดยแบ่งนักเรียน ออกเป็นสามกลุ่มเพื่อทดลองวิธีสอนสองวิธี และเป็นกลุ่มควบคุมหนึ่งกลุ่ม กลุ่มทดลองที่ 1

ใช้วิธีสร้างค่านิยม คือ ครูผู้สอนให้นักเรียนอภิปรายโดยใช้เรื่องเกี่ยวกับความขัดแย้งเชิงคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่กระตุ้นครูคอยชักนำ และเสนอเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่าที่เรียนให้อยู่เสมอ ส่วนกลุ่มที่ 2 ใช้วิธีสอนแบบธรรมดา คือ การพำรอบรมสั่งสอน ใช้เวลาฝึก 10 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง 30 นาที ผลการวิจัยพบว่า วิธีสร้างค่านิยมซึ่งประกอบด้วย การอภิปราย และ เสนอความรู้ที่สูงขึ้นชั้นหนึ่งให้ผลยกระดับคุณธรรมจริยธรรมตามขั้นต่าง ๆ ของ โคลเบอร์ก ได้ดีกว่ากลุ่มอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

แอสซี่ (Assy, n.d.) ทำการวิจัยเรื่องการเผชิญหน้าที่สาธารณะชีวิตจิตใจของ Hannah Arendt's ซึ่งเกี่ยวกับ จริยธรรมด้านความรับผิดชอบส่วนบุคคล พบว่า จริยธรรมความรับผิดชอบส่วนบุคคลตั้งอยู่บนพื้นฐานของตัวเองและโลก คือ จิต และประสบการณ์ หลักจริยธรรมความรับผิดชอบส่วนบุคคล คือ หลักจริยธรรมควรคำนึงถึง ความรับผิดชอบ 3 ระดับ คือ 1) ความรับผิดชอบต่อตัวเอง 2) ความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และ 3) ความรับผิดชอบต่อโลก ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงออกของเรา

บิสกิน และออสกินสัน (Biskin & Oskinson, n.d.) ได้ทดลองสอนจริยธรรม โดยใช้วิธีการจัดโครงอภิปรายเกี่ยวกับจริยธรรมที่ตัดสินใจจากวรรณคดี และการอ่านเรื่องราวแล้ว จริยธรรมตามวิธีของโคลเบอร์ก พบว่าการอภิปรายอย่างเป็นระบบที่ให้โอกาสผู้เรียนให้ผู้เรียนอยู่ในบทบาทในท้องเรื่อง สามารถเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจตามเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา เชื่อมโยงกับทฤษฎีการพัฒนาการทางจริยธรรม การพัฒนาหลักสูตรเสริม ทำให้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยวิธีการลูกเสือของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสวนดุสิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา ราชภัฏสวนดุสิตและตัวของนักศึกษา อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรเสริมไปใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสวนดุสิตต่อไป